

خارج الفقہ

۲۳-۱۱-۱۴۰۲ فقه اکبر ۲
۶۳ (مکتب و نظام قضایی اسلام)

دراسات الاستاذ:
مهدي الهادي الطهراني

مکتب و نظام قضایی اسلام

تحقق امنیت در جامعه
حاکمیت قانون در
جامعه
رسیدن ذی حق به حق
خود
رفع خصومت
جلوگیری از تحقق جرم
فردی و اجتماعی
تامین حقوق شهروندی
عدالت ثبوتی و اثباتی
دستگاه قضا

قاضی

مشاوران

قاضی

هیأت

منصفه

دادستان

وکیل

مدافع

ضرورت وجود قانون

تساوی تمام آحاد مسلمین در برابر
قانون

رسیدگی عادلانه به دعاوی

سرعت در احقاق حق

اصل برائت

استقلال قاضی

رعایت امور موجب عدالت ثبوتی
و اثباتی از سوی کارگزاران
قضایی

سهولت مراجعه به سیستم قضایی

غیر قابل بازگشت بودن حکم
قضایی مگر در صورت بطلان
مستندات

دادستان / المدعى العام / Prosecutor

- وظل الاتهام العام أو الإدعاء العام مواكبا تطور المجتمع ومرتبطا بحركته ، فحيثما كان مجتمع المسلمين فى (مكة) مجرد أفراد لا تجمعهم سلطة قائمة قادرة على الحساب والمساءلة كان الاتهام فرديا متروكا للأفراد فى جميع صوره وكل حالاته وشخصيا يمارسه المضرور أو ذووه .

دادستان / المدعى العام / Prosecutor

- وعندما قام مجتمع (المدينة) المنورة وأصبح الرسول صلى الله عليه وسلم يمارس النبوة إدارة شؤون هذا المجتمع وحمايته من الخارجين عليه ، توظيفا لسلطة النبي في هذا المجتمع وإعمالا لمسؤوليته في حمايته والدفاع عنه وعن دين الله واستكمال ملامحه وتشبيده بنيانه ، قام (الادعاء العام) إلى جانب الادعاء الفردي كوسيلة لحماية المجتمع من كل عدوان يمتد إليه .

دادستان / المدعى العام / Prosecutor

- وعندما قامت الدولة بكل ما لها من سلطان ومنعة تطوّر (الادعاء العام) وبات من عمل الدولة ومن أهم واجباتها دفاعا عن المجتمع الإسلامى والأفراد فيه ، وأصبح الادعاء العام منبسطا على جميع الجرائم وليس للأفراد من دور فى مباشرته كقاعدة

دادستان / المدعى العام / Prosecutor

- واقتصر دور الأفراد على مجرد الإبلاغ عن الجرائم ، حيث تتولى السلطات تحقيق الأمر ومباشرة الإدعاء العام لإنزال العقاب على الجاني وما للفرد في مجال الجرائم إلا المطالبة بالتعويض عما أحدثته الجريمة به من أضرار .

دادستان / المدعى العام / Prosecutor

- فإنَّ موضوع الادعاء العام في النظام الإسلامي مرتبط بأهم القضايا الجوهرية المتعلقة بإصلاح العمق الاجتماعي للمسلم في عقيدته وأخلاقه وسلوكه ، و في عموم نظم حياته ، وهو موضوع خطير،

دادستان / المدعى العام / Prosecutor

- والبحث فيه شائق وفيه متعة ، كما قال أحد الباحثين ، شائق لأنه يمتُّ بصله إلى التاريخ الإسلامي في تلك الحقبة من عصور الإسلام الزاهرة ويدل على برحم وشيخة ترتبط بحكمة التشريع الإسلامي ، وتؤكد شرعة التعاون والتناصر بين بني الإنسان الذين ورثوا آدم خليفة الله في أرضه ليستمتع بما آتاه الله من فضله ، في المدى الذي قدر لبقاء العالم في تلك الحياة الدنيا ([١]).

دادستان / المدعى العام / Prosecutor

- والسر في تشريع الحسبة في الإسلام أن الناس لا تتم مصالحهم إلا بالاجتماع والتعاون على جلب المنافع ودفع المضار ، وأنهم محتاجون دائما إلى نظام يسرون على هديه وسلطة تحرص على تحقيق هذا النظام في حياة المجتمع ، لأن " كل بني آدم لا تتم مصلحتهم لا في الدنيا ولا في الآخرة إلا بالاجتماع والتعاون والتناصر ؛

دادستان / المدعى العام / Prosecutor

- فالتعاون على جلب منافعهم ، والتناصر لدفع مضارهم ؛ فإذا اجتمعوا فلا بد لهم من أمور يفعلونها يجتلبون بها المصلحة وأمر يجتنبونها لما فيها من مفسدة ويكونون مطيعين للأمر بتلك المقاصد ، والناهي عن تلك المفاسد ...

دادستان / المدعى العام / Prosecutor

- وإذا كان لا بد من طاعة أمر وناه ، فمعلوم أن دخول المرء في طاعة الله ورسوله خير له ، وهو الرسول النبي الأمي المكتوب في التوراة والإنجيل ، الذي يأمر بالمعروف وينهى عن المنكر ، ويحل لهم الطيبات ويحرم عليهم الخبائث وذلك هو الواجب على جميع خلق الله تعالى ([٢]).

دادستان / المدعى العام / Prosecutor

- والادعاء العام فى الاسلام مبنى على نظام الحسبة المبنية على أصل من أصول الإسلام العظيمة وهو الأمر بالمعروف والنهي عن المنكر الذى وصف الله به المسلمين بقوله (كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ) ([٣]).

دادستان / المدعى العام / Prosecutor

- وقد اهتمَّ به سلف الأمة قولاً وعملاً، فحقق الله الفتح على أيديهم، ونشروا دعوة الحق في تلك البقاع الواسعة.

دادستان در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

- اصل یکصد و پنجاه و نهم: مرجع رسمی تظلمات و شکایات، **دادگستری** است. تشکیل دادگاه ها و تعیین صلاحیت آنها منوط به حکم قانون است.

دادستان در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

- اصل یکصد و شصت و دوم: رئیس دیوان عالی کشور و **دادستان** کل باید مجتهد عادل و آگاه به امور قضایی باشند و رئیس قوه قضائیه با مشورت قضات دیوان عالی کشور آنها را برای مدت پنج سال به این سمت منصوب می کند.

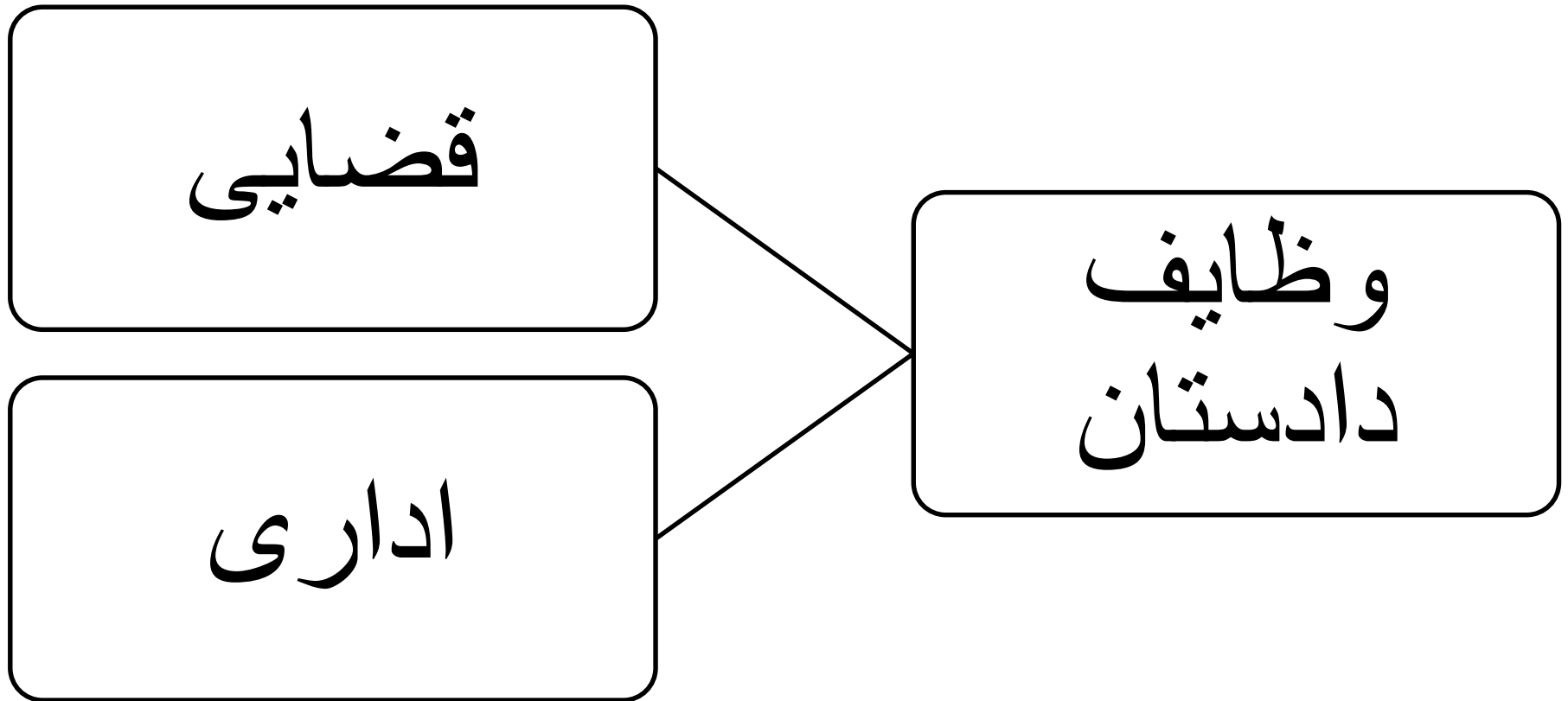
دادستان در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

- اصل سابق: اصل یکصد و شصت و دوم:
رئیس دیوان عالی کشور و دادستان کل باید
مجتهد عادل و آگاه به امور قضایی باشند و
رهبری با مشورت قضات دیوان عالی کشور
آنها را برای مدت پنج سال به این سمت
منصوب می کند.

وظایف و اختیارات دادستان در نظام قضایی

- وظایف و اختیارات دادستان در نظام قضایی
- بالاترین مقام دادرسی، دادستان است که بسیاری از وظایف دادرسی زیر نظر وی و بعد از تعیین این مقام انجام می‌شود.
- وظایف دادستان دو نوع است: وظایف قضایی و وظایف اداری.

وظایف و اختیارات دادستان در نظام قضایی

وظایف و اختیارات دادستان در نظام قضایی

قضایی

اداری

وظایف
دادستان

وظایف و اختیارات دادستان در نظام قضایی

- وظایف قضایی دادستان
- ۱. **اولین** وظیفه قضایی دادستان **ریاست بر دادسرا** است. دادستان رییس دادسرا محسوب می‌شود و همه امور در دادسرا تحت نظارت دادستان انجام می‌شود.
- ۲. دادستان رییس ضابطان است و بر امور ضابطان و حسن انجام وظیفه آنان ریاست و نظارت دارد و ضابطان تحت تعلیم دادستان انجام وظیفه می‌کنند.

وظایف و اختیارات دادستان در نظام قضایی

- ۳. برخی جرایم جنبه حق الناسی، برخی حق الهی و برخی واجد هر دو جنبه هستند، وظیفه تعقیب جرایم دو نوع اخیر با دادستان است.

وظایف و اختیارات دادستان در نظام قضایی

- ۴. چهارمین وظیفه دادستان تقسیم کار با توجه به درجه اهمیت جرایم و تجربه قضات دادسرا بین آنان است.

وظایف و اختیارات دادستان در نظام قضایی

- ۵. نظارت بر انجام تحقیقات بازرسی، وظیفه قضایی دیگری است که قانون بر عهده دادستان قرار داده است.

وظایف و اختیارات دادستان در نظام قضایی

- با اینکه بازپرس، مقام تحقیق پرونده‌های جزایی و مستقل است، دادستان هر زمان می‌تواند پرونده را بخواهد و مطالعه کند و از بازپرس تکمیل تحقیقات را درخواست کند و بازپرس در انجام نظر دادستان در جهت تکمیل تحقیقات باید متابعت کند.

وظایف و اختیارات دادستان در نظام قضایی

- ۶. از دیگر وظایف دادستان **صدور کیفرخواست** است. با این توضیح که با احراز جرم در دادسرا و تکمیل تحقیقات، چنانچه دادستان با نظر قاضی تحقیق اعم از بازپرس یا دادیار موافق باشد، در همه جرایم اعم از عمومی یا خصوصی، کیفرخواست صادر می‌کند.

وظایف و اختیارات دادستان در نظام قضایی

- در کیفرخواست مشخصات طرفین پرونده، نوع جرم انتسابی، ادله ارتکاب جرم و مستندات قانونی قید شده و برای مرتکب، تقاضای کیفر می شود.

وظایف و اختیارات دادستان در نظام قضایی

- کیفرخواست پس از امضای دادستان یا معاون او و یا دادیار، به دادگاه ارسال می‌شود، دادگاه‌های جزایی بدون کیفرخواست دادستان، حق شروع رسیدگی ندارند، به جز در موارد نادر و استثنایی.

وظایف و اختیارات دادستان در نظام قضایی

- دیگر وظایف دادستان را به شرح زیر نام می برد:

وظایف و اختیارات دادستان در نظام قضایی

- ۱- اظهار نظر نسبت به قرارهای بازداشت بازپرس
- اظهار نظر نسبت به قرارهای نهایی بازپرس (منع تعقیب، موقوفی تعقیب و مجرمیت). به عبارت دیگر، تحقق قانونی و اعتبار قرارهای مزبور، منوط به موافقت دادستان است و چنانچه دادستان با هر کدام موافق نباشد و بازپرس نظر دادستان را نپذیرد، برای تعیین تکلیف، پرونده به دادگاه ارسال می‌شود.

وظایف و اختیارات دادستان در نظام قضایی

- انجام تحقیقات مقدماتی در جرایمی که در صلاحیت دادگاه کیفری استان نیست، با این توضیح که در جرایم مهم مانند قتل عمد و سایر موضوعاتی که در صلاحیت دادگاه کیفری استان است، امر تحقیق پرونده‌ها با بازپرس و نظارت آن با دادستان است. در سایر جرایم، با وجود اینکه بازپرس مجاز به انجام تحقیقات است، دادستان و معاون او و یا دادیار نیز می‌توانند انجام تحقیقات مقدماتی پرونده را عهده‌دار شوند

وظایف و اختیارات دادستان در نظام قضایی

- ۲- حضور دادستان در دادگاه جزایی اعم از بدوی و تجدیدنظر
- با این توضیح که جلسه محاکمه دادگاهی که به امر کیفری رسیدگی می‌کند، بدون حضور دادستان رسمی و قانونی نیست. دادستان یا راسا حاضر می‌شود و یا معاون یا یکی از دادیاران را به نمایندگی در جلسه محاکماتی مزبور معرفی می‌کند.

وظایف و اختیارات دادستان در نظام قضایی

- تجدیدنظرخواهی از آرای محاکم جزایی از اختیارات و وظایف دادستان است. چنانچه حکمی موافق قانون نباشد یا در رسیدگی رعایت قوانین نشده باشد، حق تجدیدنظرخواهی برای دادستان باقی است.

وظایف و اختیارات دادستان در نظام قضایی

- ۳- اجرای احکام جزایی
- پس از قطعی شدن حکم جزایی اعم از اینکه از جرایم مهم باشد که منتهی به اعدام و قصاص باشد یا از جرایم کم اهمیت و یا حبس و یا شلاق و جزای نقدی، جملگی زیر نظر و به دستور دادستان یا معاون او و یا دادیار اجرای احکام که تحت نظارت دادستان انجام وظیفه می‌کند، اجرا می‌شود.

وظایف و اختیارات دادستان در نظام قضایی

قضایی

اداری

وظایف
دادستان

وظایف و اختیارات دادستان در نظام قضایی

- **وظایف اداری** دادستان عبارتند از:

- ۱. حفظ حقوق صغار، مجانین و غایب مفقودالاثر که در این ارتباط، واحدهای امور سرپرستی محجوران در دادسراها وجود دارد که زیر نظر دادستان اداره می شود.

وظایف و اختیارات دادستان در نظام قضایی

- جمع‌آوری دلایل در موضوع جنون اشخاص و سفاقت صغار فاقد ولی خاص، نصب قیم برای محجوران، حفظ و نظارت بر اموال صغار، مجانین و غیررشید، مادامی که قیم تعیین نشده، درخواست عزل قیم، درخواست نصب امین برای جنین، حفظ و نظارت بر اموالی که محتاج تعیین امین است تا زمانی که امین معرفی نشده، درخواست تعیین امین برای اداره اموال غایب مفقودالاثر،

وظایف و اختیارات دادستان در نظام قضایی

- اقدام فوری در حفظ ترکه متوفی قبل از حضور دادرس دادگاه، اجازه ازدواج و طلاق برای مجنون، حفظ اموال مجهول‌المالک، حفظ ترکه متوفای بلاورات و ده‌ها وظیفه دیگر که به موجب قانون امور حسبی، برای دادستان منظور شده است.

وظایف و اختیارات دادستان در نظام قضایی

- به علاوه دادستان وظایف متعدد دیگری در قوانین مختلف در ارتباط با سایر سازمان‌ها و ادارات و مراجع شبه قضایی و کمیسیون‌ها دارد.
- رابطه با وظایف دادستان، کتابی مشتمل بر ۶۲۹ صفحه در معاونت آموزش قوه قضاییه منتشر شده است.